

ВПЛИВ ІКТ НА СВИТОГЛЯДНІ ТА ЦІННІСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ДОБУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

КРУПА, АНДРІЙ¹

Анотація

Актуальність дослідження впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на світоглядні та ціннісні трансформації особистості зумовлена глибинними цивілізаційними змінами, що відбуваються в умовах становлення інформаційного та цифрового суспільства. Метою статті є комплексне філософське осмислення впливу інформаційно-комунікаційних технологій на світоглядні та ціннісні трансформації особистості в умовах становлення інформаційного суспільства, а також виявлення внутрішніх суперечностей і ризиків цифрової реальності з позицій гуманістичної та аксіологічної парадигми. Обґрунтовано, що ІКТ виступають не лише технічними засобами передавання інформації, а й соціокультурним середовищем, яке визначає способи мислення, моделі самоідентифікації та систему ціннісних орієнтацій індивіда. Виявлено механізми впливу ІКТ на зміну когнітивних, аксіологічних та етичних структур особистості; впливу цифрових комунікацій і мережевих практик на формування ціннісних орієнтацій, життєвих смислів та моделей самоідентифікації індивіда. Показано, що цифрові платформи, мережеві комунікації та алгоритмізовані практики сприяють формуванню фрагментарного світогляду, переорієнтації на індивідуалізовані та ситуативні цінності, а також трансформації етичних норм і уявлень про відповідальність. Досліджено суперечливу природу цифрової свободи, автономії та відповідальності в умовах алгоритмізації соціальних процесів і віртуалізації комунікації. Ціннісні трансформації особистості в умовах домінування ІКТ пов'язані з переорієнтацією від традиційних ієрархій цінностей до мережевих, ситуативних та індивідуалізованих орієнтацій. Такі цінності, як автономія, самовираження, мобільність, швидкість доступу до ресурсів і комунікацій, поступово витісняють колективістські та інституційно закріплені моральні норми. Водночас посилюється значущість віртуального визнання, символічного капіталу (лайки, репости, рейтинги), що впливає на самооцінку та життєві стратегії індивіда. Акцентовано увагу на амбівалентному характері впливу ІКТ, який поєднує розширення можливостей самореалізації з ризиками втрати цілісності особистості та ціннісної нестабільності. Зроблено висновок про необхідність філософського осмислення цифрової реальності в контексті розвитку цифрового гуманізму та формування гуманістичних орієнтирів інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне суспільство, світогляд, цінності, ціннісні трансформації особистості, цифрові платформи, мережеві комунікації.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність дослідження впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на світоглядні та ціннісні трансформації особистості зумовлена глибинними цивілізаційними змінами, що відбуваються в умовах становлення інформаційного та цифрового суспільства. ІКТ перестають бути лише інструментами передачі інформації, перетворюючись на системоутворювальний чинник соціальної реальності, який визначає способи мислення, комунікації, самореалізації та конструювання ідентичності людини. У цьому контексті особистість формується не лише в традиційних соціокультурних інститутах, а й у віртуальних середовищах, мережевих спільнотах і цифрових комунікаціях, що принципово змінює її ціннісні орієнтири та світоглядні уста-

новки. Концептуалізація впливу ІКТ передбачає розгляд їх як особливого соціокультурного простору, в якому поєднуються технологічні, символічні та аксіологічні виміри. Цифрові технології формують нову онтологію повсякденності, де реальне й віртуальне переплітаються, створюючи гібридні форми буття особистості. У таких умовах змінюється сприйняття часу і простору, посилюється фрагментарність досвіду, зростає роль візуальних образів і швидких інформаційних потоків, що безпосередньо впливає на структуру мислення та характер ціннісних суджень. Світоглядні трансформації, зумовлені ІКТ, проявляються у переході від лінійних, ієрархічних моделей пізнання до мережевих, нелінійних і плюралістичних форм осмислення світу. Особистість дедалі частіше мислить у категоріях відкритості, множинності істин і постійної змінюваності, що, з одного боку, розширює горизонти свободи та творчості, а з іншого – породжує ризики релятивізму, поверхневості та втрати стійких цінніс-

¹ Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)
E-mail: akrupa1512@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2746-6786>

них орієнтирів. У цьому сенсі ІКТ виступають не нейтральним середовищем, а активним агентом формування світоглядних установок. Ціннісні трансформації особистості в інформаційному суспільстві пов'язані з переосмисленням таких базових цінностей, як знання, свобода, відповідальність, приватність і солідарність. Знання набуває рис доступності та мобільності, але водночас втрачає статус глибинної, рефлексивної цінності, поступаючись місцем швидкому споживанню інформації. Свобода самовираження в цифровому просторі розширюється, проте супроводжується новими формами контролю, алгоритмічного впливу та маніпуляції свідомістю, що ставить під сумнів автономію особистості. Особливої уваги потребує аксіологічний вимір впливу ІКТ на формування ідентичності. Цифрова ідентичність дедалі більше конструюється через соціальні мережі, медіаплатформи та віртуальні образи, що сприяє як саморозкриттю, так і стандартизації особистісних моделей поведінки. У результаті виникає напруження між унікальністю особистості та логікою масової цифрової культури, орієнтованої на рейтинги, вподобання і символічний капітал видимості.

Актуальність концептуалізації впливу ІКТ на світоглядні та ціннісні трансформації особистості полягає в необхідності філософського осмислення нових форм людського буття в цифрову епоху. Такий аналіз дозволяє виявити не лише можливості, які відкриває інформаційне суспільство для розвитку особистості, а й ризики дегуманізації, втрати критичного мислення та ціннісної цілісності. У цьому контексті особливо важливим є формування цифрового гуманізму як концептуальної рамки, що спрямована на гармонізацію технологічного розвитку та збереження людських цінностей у добу інформаційного суспільства. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на світоглядні та ціннісні трансформації особистості у добу інформаційного суспільства є одним із ключових феноменів сучасної соціальної філософії та філософії культури. В умовах цифровізації соціальних процесів, алгоритмізації комунікації та віртуалізації повсякденного досвіду ІКТ перестають бути лише інструментами передачі інформації, перетворюючись на повноцінні соціокультурні середовища, у межах яких формується світогляд, ідентичність та система цінностей особистості.

ІКТ істотно змінюють когнітивні структури світосприйняття. Цифрове середовище стимулює

фрагментарне, кліпове мислення, прискорене споживання інформації та зниження ролі глибинної рефлексії. Знання дедалі частіше сприймається не як результат тривалого осмислення, а як швидкодоступний ресурс, що зумовлює трансформацію уявлень про істину, авторитет і наукову легітимність. У цьому контексті світогляд особистості стає більш гнучким, але водночас більш нестабільним і залежним від цифрових інформаційних потоків.

Ціннісні трансформації особистості в умовах домінування ІКТ пов'язані з переорієнтацією від традиційних ієрархій цінностей до мережевих, ситуативних та індивідуалізованих орієнтацій. Такі цінності, як автономія, самовираження, мобільність, швидкість доступу до ресурсів і комунікацій, поступово витісняють колективістські та інституційно закріплені моральні норми. Водночас посилюється значущість віртуального визнання, символічного капіталу (лайки, репости, рейтинги), що впливає на самооцінку та життєві стратегії індивіда.

ІКТ також змінюють етичні координати особистості. Розмитість меж між публічним і приватним, анонімність цифрової взаємодії та алгоритмічне посередництво комунікації створюють нові моральні дилеми, пов'язані з відповідальністю, свободою вибору та достовірністю інформації. Особистість дедалі частіше делегує прийняття рішень технологіям, що знижує рівень особистісної відповідальності й формує залежність від цифрових систем.

У світоглядному вимірі ІКТ сприяють становленню цифрового гуманізму як нової філософської парадигми, у межах якої людина розглядається не лише як суб'єкт діяльності, а й як елемент складної техносоціальної екосистеми. Водночас існує ризик редукції людини до «цифрового профілю», що загрожує втраті цілісності особистості та знеціненню екзистенційних смислів.

Отже, вплив ІКТ на світоглядні та ціннісні трансформації особистості має амбівалентний характер: з одного боку, він розширює можливості самореалізації, доступу до знань і глобальної комунікації, а з іншого – породжує нові форми залежності, фрагментації свідомості та ціннісної нестабільності. Це актуалізує необхідність філософського осмислення цифрової реальності та формування етичних і гуманістичних орієнтирів розвитку інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної про-

блеми і на які спирається автор. Проблематика впливу інформаційно-комунікаційних технологій на світоглядні та ціннісні трансформації особистості є міждисциплінарною і ґрунтується на напрацюваннях філософії, соціології, культурології, психології, медіадосліджень та теорії інформаційного суспільства. Теоретичні засади аналізу цієї проблеми були закладені в класичних концепціях інформаційного та мережевого суспільства, де технології розглядаються як ключовий чинник соціальних і антропологічних змін. Вагомий внесок у формування методологічного підґрунтя зробили дослідження М. Кастельса, який у концепції мережевого суспільства обґрунтував ідею трансформації соціальних структур, ідентичностей та форм мислення під впливом інформаційних мереж (Castells, 2010 2001). Його підхід дозволяє розглядати ІКТ не лише як технічний ресурс, а як середовище формування нових цінностей, норм і моделей соціальної взаємодії. Подібну логіку простежує і Е. Тоффлер, який у межах теорії «третьої хвилі» акцентував увагу на зміні типу культури, свідомості та стилю життя людини в умовах технологічних зрушень (Toffler, 1980). Філософсько-антропологічний вимір проблеми розкрито у працях Ю. Габермаса, де аналізується трансформація комунікативної раціональності та публічної сфери під впливом медіа і цифрових технологій (Habermas, 1984). Його ідеї є важливими для осмислення змін цінностей діалогу, відповідальності та соціальної солідарності в інформаційному суспільстві. У цьому ж контексті значущими є дослідження Ж. Бодріяра, який наголошував на феномені симуляції та гіперреальності, що формує специфічний тип світогляду, зорієнтованого на знаки, образи та медіареальність (Baudrillard, 1981), Суттєвий внесок у розуміння аксіологічних трансформацій особистості зробили праці М. Маклюєна, який підкреслював визначальну роль медіа як «продовження людини» та фактору перебудови сенсорного і когнітивного досвіду (McLuhan, 1964). Його ідеї дозволяють пояснити зміну структури сприйняття світу, фрагментацію мислення та зростання ролі візуальної культури в цифрову епоху. Сучасні дослідження зосереджуються на проблемах цифрової ідентичності, цифрового гуманізму та етики ІКТ. У працях Л. Флоріді розвивається концепція «інфосфери», в якій людина постає як інформаційна істота, а цінності автономії, приватності та відповідальності набувають нового змісту (Floridi, 2014). Цей підхід є важливим для

осмислення моральних і світоглядних викликів, пов'язаних з алгоритмізацією соціального життя та штучним інтелектом.

Вітчизняні науковці також активно долучаються до аналізу зазначеної проблематики У працях, присвячених філософії цифрової культури, цифрового суспільства та гуманітарним вимірам інформатизації, розглядаються питання трансформації ціннісних орієнтацій молоді, зміни освітніх і комунікативних практик, а також ризики втрати критичного мислення в умовах інформаційного перенасичення. Особлива увага приділяється проблемі збереження гуманістичних цінностей та національної ідентичності в глобалізованому цифровому просторі. Серед них – праці вітчизняних учених, що зробили вагомий внесок у вивчення цього явища: Т. Бутченко, В. Воронкова, В. Глазунов, В. Данил'ян, О. Дзьобань, О. Дольська, О. Кивлюк, О. Краснокутський, С. Куцепал, М. Козловець, М. Лепський, О. Масюк, В. Нікітенко, Р. Олексенко, О. Полішук, О. Пунченко, О. Сорокіна, М. Триняк, І. Утюж, І. Чайка та інші. Ці дослідження відзначаються міждисциплінарним підходом, поєднуючи філософські, соціологічні, педагогічні та технологічні перспективи, що дозволяє глибше осмислити роль інформаційно-комунікаційних технологій у трансформації сучасного суспільства. Отже, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема впливу ІКТ на світоглядні та ціннісні трансформації особистості вже має ґрунтовне теоретичне підґрунтя, однак залишається відкритою для подальшого філософського узагальнення. Автор спирається на концепції інформаційного та мережевого суспільства, філософії комунікації, цифрової антропології та аксіології, що дозволяє комплексно осмислити як потенціал, так і ризики розвитку особистості в добу інформаційного суспільства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток суспільства та особистості, низка аспектів цієї проблематики залишається недостатньо концептуалізованою та фрагментарно осмисленою. Передусім у більшості досліджень акцент робиться на соціальних, економічних або техніко-інструментальних наслідках цифровізації, тоді як цілісний філософсько-аксіологічний аналіз світоглядних трансформацій особистості часто

залишається поза межами системного розгляду. Невирішеним залишається питання внутрішньої логіки взаємодії між цифровими технологіями та ціннісною структурою особистості. Існуючі підходи здебільшого фіксують окремі прояви змін – фрагментацію мислення, трансформацію ідентичності, зміну комунікативних практик, однак не розкривають механізмів, через які ІКТ впливають на формування світоглядних установок, життєвих смислів і моральних орієнтирів людини. Поза належною увагою залишається питання, яким чином цифрове середовище стає простором не лише інформаційної, а й ціннісної соціалізації. Недостатньо дослідженим є також феномен поєднання свободи та залежності особистості в цифровому просторі. З одного боку, ІКТ розширюють можливості самовираження, доступу до знань і участі в публічному житті, з іншого формують нові форми алгоритмічного контролю, стандартизації поведінки та маніпуляції свідомістю. У наукових публікаціях ці процеси часто аналізуються окремо, без їх інтеграції в єдину концепцію ціннісних суперечностей інформаційного суспільства. Окремою невирішеною частиною проблеми є трансформація відповідальності та етичного вибору особистості в умовах цифрової анонімності та віртуалізації соціальних взаємин. Хоча питання цифрової етики активно обговорюється, бракує досліджень, які б розкривали зв'язок між змінами світогляду, рівнем моральної рефлексії та практиками повсякденної цифрової поведінки індивіда. Крім того, недостатньо осмисленим залишається вплив ІКТ на формування цілісної ідентичності особистості в умовах множинності цифрових ролей і образів «я». Більшість робіт зосереджується на описі феномену цифрової ідентичності, не аналізуючи його аксіологічні наслідки, зокрема, напруження між автентичністю та конформізмом, унікальністю та масовою культурою цифрового простору. Означена стаття присвячується подоланню зазначених теоретичних лакун шляхом філософського осмислення світоглядних і ціннісних трансформацій особистості в добу інформаційного суспільства. Особлива увага повинна зосереджуватися на виявленні механізмів впливу ІКТ на формування ціннісних орієнтацій, осмисленні внутрішніх суперечностей цифрової свободи та відповідальності, а також на концептуалізації цифрового гуманізму як можливого шляху гармонізації технологічного розвитку й збереження людської цілісності (Postman, 1992).

Мета та формування цілей статті. Метою статті є комплексне філософське осмислення впливу інформаційно-комунікаційних технологій на світоглядні та ціннісні трансформації особистості в умовах становлення інформаційного суспільства, а також виявлення внутрішніх суперечностей і ризиків цифрової реальності з позицій гуманістичної та аксіологічної парадигми.

Відповідно до поставленої мети у статті передбачається розв'язання таких основних завдань:

- розкрити особливості впливу цифрових комунікацій і мережевих практик на формування ціннісних орієнтацій, життєвих смислів та моделей самоідентифікації індивіда;
- виявити механізми впливу ІКТ на зміну когнітивних, аксіологічних та етичних структур особистості;
- дослідити суперечливу природу цифрової свободи, автономії та відповідальності в умовах алгоритмізації соціальних процесів і віртуалізації комунікації;

Реалізація зазначених завдань дозволить сформулювати цілісне бачення світоглядних і ціннісних трансформацій особистості під впливом ІКТ та визначити філософські орієнтири подальшого осмислення ролі людини в сучасній цифровій цивілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Особливості впливу цифрових комунікацій і мережевих практик на формування ціннісних орієнтацій, життєвих смислів та моделей самоідентифікації індивіда. Цифрові комунікації та мережеві практики стають ключовим чинником формування сучасної особистості в інформаційному суспільстві, оскільки вони безпосередньо впливають на ціннісні орієнтації, життєві смисли та моделі самоідентифікації індивіда. Соціальні мережі, онлайн-платформи, месенджери та інші цифрові сервіси не лише змінюють способи взаємодії між людьми, а й створюють нові інформаційні та культурні середовища, що визначають, які норми, цінності та соціальні практики стають актуальними або пріоритетними. Через алгоритмічну подачу контенту, персоналізацію інформаційних потоків та мережеву взаємодію індивід зазнає постійного впливу як на рівні світоглядних орієнтацій, так і на рівні особистісних життєвих стратегій (Borgmann, 1984). Це проявляється у формуванні нових смислів життя, пере-

осмисленні власних цілей і пріоритетів, а також у можливості експериментування з ідентичністю, самопрезентацією та соціальними ролями у віртуальному просторі. Водночас такі трансформації несуть як потенціал для розвитку самопізнання та соціальної інтеграції, так і ризики фрагментації «я-концепції» та конфліктів ціннісних пріоритетів. Дослідження впливу цифрових комунікацій на ціннісні орієнтації та самоідентифікацію є актуальним, оскільки традиційні уявлення про соціалізацію та розвиток особистості потребують переосмислення у контексті інформаційно-мережевого суспільства. Концептуальний підхід до цієї проблематики передбачає інтеграцію медіа-філософських, соціологічних, психологічних та ціннісних перспектив, зокрема використання теорії базових цінностей Ш. Шварца (Schwartz, 2012), моделей Маслоу та концепцій Інглхарта для емпіричного відстеження змін у пріоритетах сучасної людини під впливом цифрового середовища. Шварц забезпечує емпірично верифікований інструментарій фіксації змін ціннісних пріоритетів; Маслоу (Maslow, 1954; 1968) дозволяє інтерпретувати цифрові практики крізь призму трансформації потреб і самореалізації; Інглгарт формує макросоціальний контекст переходу від матеріалістичних до постматеріалістичних і цифрово опосередкованих цінностей (Inglehart, 2003, 2005).

Ціннісні орієнтації виступають ключовим елементом структури особистості, визначаючи систему переваг, що формує життєві пріоритети, регулює поведінку та визначає ставлення людини до себе, інших і світу загалом. Вони виконують регулятивну функцію, слугуючи внутрішніми орієнтирами для прийняття рішень, мотиваційну функцію, формуючи прагнення та інтереси індивіда, комунікативну функцію, забезпечуючи взаємодію із соціальним середовищем, та смисловою функцію, надаючи життю значущості та визначаючи життєві цілі. У контексті цифрових комунікацій і мережевих практик ціннісні орієнтації набувають специфічних вимірів, оскільки цифрове середовище впливає на формування нових пріоритетів. Так, автономія та самовираження реалізуються через онлайн-профілі, блоги та соціальні мережі, соціальна інтеграція – через участь у цифрових спільнотах та обмін контентом, досягнення та успіх – через визнання у вигляді лайків, підписників та репостів, а безпека та стабільність – через контроль над приватною інформацією та уникнення ризиків цифрового простору (Klein, 2018). Таким чином, ціннісні орієнтації

у цифрову епоху виконують роль смислового каркасу особистості, допомагаючи індивіду інтегрувати цифровий досвід у власне світобачення та життєві стратегії, формуючи при цьому нові моделі самоідентифікації та соціальної взаємодії.

Ціннісні орієнтації є системою пріоритетів і переконань, що визначають поведінку, мотивацію та світогляд людини, а також формують її ставлення до себе, інших людей і соціального середовища. Вони виконують регулятивну функцію, спрямовуючи прийняття рішень і оцінку дій; мотиваційну функцію, визначаючи прагнення та інтереси; комунікативну функцію, забезпечуючи інтеграцію особистості в соціальні та культурні контексти; та смисловою функцію, надаючи життю цілісності та значущості. У цифровому середовищі ціннісні орієнтації набувають особливого значення, оскільки мережеві практики формують нові пріоритети та моделі поведінки: автономія та самовираження реалізуються через онлайн-профілі та публікації; соціальна інтеграція – через участь у цифрових спільнотах та обмін контентом; досягнення та визнання – через лайки, підписників і репости; безпека та стабільність – через контроль над персональною інформацією та уникнення ризиків цифрового простору. Таким чином, ціннісні орієнтації у цифрову епоху набувають ключового значення для формування життєвих смислів, моделей самоідентифікації та соціальної взаємодії, забезпечуючи інтеграцію цифрового досвіду у світогляд та поведінкові стратегії сучасної людини (Turkle, 2011).

Механізми впливу ІКТ на зміну когнітивних, аксіологічних та етичних структур особистості. Сучасна епоха інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) характеризується швидким поширенням цифрових платформ, соціальних мереж, мобільних додатків та штучного інтелекту, що суттєво впливає на всі аспекти життя людини, зокрема на когнітивні, аксіологічні та етичні структури особистості. Цей вплив реалізується через комплекс взаємопов'язаних механізмів, які формують нові способи пізнання, оцінки цінностей та прийняття моральних рішень у цифровому середовищі.

Першим ключовим механізмом є **когнітивний вплив ІКТ**, який проявляється у зміні процесів мислення, уваги, пам'яті та сприйняття інформації. Цифрові платформи стимулюють розвиток мультимодального мислення, здатності швидко обробляти великі обсяги інформації та формувати когнітивні стратегії на основі алгоритмічних

структур. Однак цей процес має двоякий характер: з одного боку, ІКТ підвищують швидкість обробки даних та ефективність навчання через інтерактивні ресурси; з іншого – існує ризик поверхневого сприйняття інформації, фрагментації мислення та зниження здатності до глибокого аналітичного осмислення. Соціальні мережі, новинні стрічки та алгоритми персоналізації формують когнітивні «бульбашки», у яких особистість отримує обмежений спектр інформації, що впливає на формування суб'єктивних уявлень про світ (Greenfield, 2017).

Другим важливим механізмом є аксіологічний вплив, тобто зміни у системі ціннісних орієнтацій та життєвих пріоритетів особистості. Цифрові платформи створюють нові моделі соціальної взаємодії, в яких цінності швидкості, видимості, популярності та соціального визнання набувають високого пріоритету. Водночас глобалізація цифрових комунікацій сприяє поширенню універсальних цінностей, таких як толерантність, відкритість, інклюзивність та екологічна свідомість. Механізми впливу реалізуються через моделі порівняння, наслідування та соціального навчання, коли індивіди адаптують власні цінності під впливом популярних цифрових практик, трендів та алгоритмічно формованого контенту. Динамічність цифрового середовища також стимулює розвиток критичного мислення та рефлексії щодо особистих цінностей, що формує нові аксіологічні конфігурації.

Третім механізмом є етичний вплив ІКТ, що пов'язаний із формуванням моральних норм та поведінкових стратегій у цифровому просторі. Поява цифрових комунікацій створює нові етичні дилеми, такі як конфіденційність даних, кіберетика, питання авторських прав, онлайн-етикет та відповідальність за цифрові дії. ІКТ не лише виступають середовищем для освоєння етичних принципів, а й формують моральні стратегії через моделі поведінки, запропоновані платформами, а також через взаємодію у мережових спільнотах. Внаслідок цього у особистості формується інтегрована етична структура, яка поєднує традиційні моральні засади та нові цифрові стандарти, що регламентують онлайн-взаємодію.

Крім того, взаємодія когнітивних, аксіологічних та етичних механізмів створює комплексний ефект цифрової трансформації особистості. Когнітивна мобільність та швидкість обробки інформації стають фундаментом для розвитку нових ціннісних орієнтацій, які, у свою чергу, визначають етичні

вибори та поведінку у цифровому середовищі. Цей процес відбувається як на індивідуальному, так і на соціальному рівні, формуючи мережову самоідентифікацію, цифрову компетентність та здатність до адаптації у глобальному інформаційному просторі (Turkle, 2017).

Отже, механізми впливу ІКТ на особистість реалізуються через взаємопов'язані когнітивні, аксіологічні та етичні процеси, що сприяють трансформації способів пізнання, системи цінностей та моральних установок. Ці зміни визначають нові моделі самоідентифікації та соціальної взаємодії в умовах цифрового суспільства, підкреслюючи актуальність комплексного аналізу взаємозв'язків між технологіями та розвитком людини.

Цифрова трансформація особистості постає сьогодні як одна з ключових детермінант сучасного інформаційного суспільства, в якому індивід зазнає радикальних змін на когнітивному, аксіологічному та етичному рівнях. Цей процес не обмежується лише технологічною адаптацією, а передбачає глибоку реорганізацію способів мислення, моделей поведінки, систем цінностей та способів самоідентифікації особистості. Поширення цифрових платформ, соціальних мереж, інтерактивних освітніх ресурсів та технологій штучного інтелекту створює нове середовище для комунікації, навчання та самовираження, що безпосередньо впливає на формування суб'єктивного досвіду індивіда.

На когнітивному рівні цифрова трансформація проявляється в підвищенні швидкості обробки інформації, розвитку навичок критичного мислення та здатності до адаптивного моделювання поведінкових стратегій. Особистість стає здатною ефективно оперувати великими масивами даних, аналізувати інформаційні потоки та здійснювати швидкі інтелектуальні операції, що раніше були неможливими в умовах традиційного сприйняття світу. Разом із тим, ця когнітивна мобільність вимагає нових форм самодисципліни, здатності до концентрації та вибіркового сприйняття, оскільки інформаційне середовище цифрової епохи насичене надмірними сигналами та стимуляціями (Lanier, 2010).

На аксіологічному рівні цифрова трансформація особистості спричиняє переосмислення системи цінностей, зміщуючи акценти від традиційних локальних орієнтирів до глобальних цифрових практик. Формуються нові ціннісні пріоритети, пов'язані із соціальною видимістю,

онлайновою репутацією, участю у мережевих спільнотах та доступом до цифрових ресурсів знань. Соціальні мережі, алгоритми рекомендацій та штучний інтелект стають не лише інструментами комунікації, а й чинниками формування смислів, що визначають життєві стратегії сучасної особистості (Davis, 1998).

На етичному рівні цифрова трансформація викликає необхідність переосмислення моральних стандартів та правил поведінки. Поява цифрової ідентичності, можливості анонімного або публічного висловлення позицій, обмін інформацією у глобальному масштабі вимагають розвитку цифрової етики, яка включає відповідальність за власні дії в онлайн-середовищі, критичну оцінку джерел інформації та здатність до етичного аналізу цифрових практик.

Таким чином, цифрова трансформація особистості є комплексним і багатовимірним процесом, який охоплює когнітивні, аксіологічні та етичні аспекти індивідуального розвитку. Вона забезпечує підвищену адаптивність до цифрового суспільства, стимулює саморозвиток та глобальну соціалізацію, але водночас ставить нові виклики щодо формування критичного мислення, підтримки моральних стандартів та збереження внутрішньої гармонії особистості в умовах інформаційного перевантаження. Усвідомлення та концептуалізація цього процесу є важливим етапом сучасної філософії людини і технологій, адже саме через цифрову трансформацію відбувається становлення нових моделей суб'єктивності та способів буття у світі, що швидко змінюється.

Суперечлива природа цифрової свободи, автономії та відповідальності в умовах алгоритмізації соціальних процесів і віртуалізації комунікації. У сучасному інформаційному суспільстві цифрова свобода, автономія та відповідальність виступають не лише фундаментальними цінностями, але й полем постійних суперечностей, зумовлених стрімкою алгоритмізацією соціальних процесів та глибинною віртуалізацією комунікації. Цифрова свобода традиційно асоціюється із можливістю вільно висловлювати думки, обирати джерела інформації та брати активну участь у формуванні суспільних дискурсів. Проте в умовах домінування алгоритмічних систем, що персоналізують інформаційний простір, така свобода часто набуває ілюзорного характеру. Алгоритми соціальних платформ формують «інформаційні бульбашки», обмежуючи різноманіття доступних думок, а комерційні й політичні інтереси власни-

ків цифрових платформ додатково регламентують, яку інформацію сприйматиме користувач. В результаті цифрова свобода, яка формально розширює простір вибору, фактично обмежується непомітними, але потужними механізмами алгоритмічного впливу (Benkler, 2006).

Цифрова автономія, як здатність індивіда самостійно ухвалювати рішення та формувати власні поведінкові моделі в цифровому середовищі, також піддається критичному переосмисленню. Персоналізовані рекомендаційні системи, автоматизовані модераторні алгоритми та системи прогнозування поведінки користувачів детермінують численні аспекти цифрової активності, змінюючи когнітивні та етичні орієнтири індивіда. Автономія стає умовною, оскільки більшість користувачів не усвідомлюють масштабів та прихованих правил, за якими алгоритми впливають на їхні рішення. Таким чином, підвищення технічної свободи у цифровому просторі парадоксально поєднується зі зменшенням реальної автономії, що ставить під сумнів традиційне розуміння індивідуальної свободи у філософському та соціологічному вимірі.

Водночас проблема цифрової відповідальності набуває особливої значущості, адже дії індивідів і організацій у віртуальному середовищі несуть реальні соціальні, політичні та етичні наслідки. Розмивання меж відповідальності через анонімність або псевдонімність користувачів створює ситуації, коли наслідки дій важко співвіднести з конкретними агентами. Питання відповідальності ускладнюється і в контексті алгоритмів: хто відповідає за наслідки автоматизованих рішень – розробник, платформа чи кінцевий користувач? Ця дилема формує новий етичний простір, де традиційні категорії моральної відповідальності потребують перегляду та адаптації до умов цифрової реальності.

Алгоритмізація соціальних процесів і віртуалізація комунікації створюють складну мережу взаємозалежностей, у якій свобода, автономія та відповідальність постійно перебувають у напруженому балансі. З одного боку, цифрові технології розширюють можливості індивідів у сфері самоідентифікації, творчої діяльності та участі в глобальних комунікаційних практиках. З іншого – алгоритми визначають, як саме формуються ціннісні орієнтації, життєві смисли та соціальна поведінка, обмежуючи реальний простір вибору. Внаслідок цього сучасна цифрова свобода та автономія набувають суперечливого характеру: формально вони зрос-

тають, а фактично піддаються структурним обмеженням, що вимагає від користувачів високого рівня критичного мислення та етичної свідомості (Rheingold, 2002).

Суперечлива природа цифрової свободи, автономії та відповідальності відображає складність трансформації людської особистості в умовах алгоритмізації і віртуалізації. Лише усвідомлення цих обмежень та активна позиція щодо цифрових практик дозволяють індивіду зберегти автономність, брати відповідальність за свої дії та реально користуватися свободою в інформаційному просторі. Ця динаміка формує новий філософський та соціально-етичний вимір цифрової культури, де автономія і свобода завжди співіснують із відповідальністю в умовах алгоритмічно опосередкованого світу.

1. Алгоритмізація означає, що дедалі більше людських дій і рішень підпадають під вплив автоматизованих систем: соцмережі, рекомендаційні алгоритми, пошукові системи, сервіси штучного інтелекту. Складність тут полягає в обмеженні автономії особистості. Людина часто підсвідомо коригує поведінку відповідно до сигналів алгоритмів, що формують «підказки» про популярні чи «правильні» дії. Формування когнітивних моделей відбувається частково через алгоритмічну фільтрацію інформації, що призводить до ефекту «інформаційної бульбашки». Особистість ускладнено розвиває критичне мислення, оскільки їй пропонується вже «структурований» світогляд.

2. Віртуалізація комунікацій і досвіду. Віртуалізація означає переміщення значної частини соціального життя та взаємодії у цифрове середовище: VR, соціальні платформи, метавсесвіти. Складність полягає у подвійності досвіду: особистість одночасно існує в «реальному» та «віртуальному» світі, що породжує питання ідентичності. Хто я в онлайні і хто я в офлайні? Емоційна та соціальна трансформація: цифрові комунікації змінюють способи встановлення соціальних зв'язків, формування довіри та емпатії. Особистість адаптує свої соціальні стратегії, але це може породжувати фрагментацію особистісних цінностей.

3. Вплив на ціннісні та етичні орієнтації. Алгоритмізація підсилює тенденції до швидкого реагування та спрощення вибору, що впливає на моральні та етичні оцінки. Віртуалізація створює нові форми моральних дилем: наприклад, анонімність онлайн або взаємодія з «цифровими аватарами» змінює відчуття відповідальності.

4. Комплексність і динамічність трансформації. Трансформація особистості відбувається одночасно на когнітивному, емоційному, ціннісному та соціальному рівнях. Вона не лінійна: адаптація до алгоритмів та віртуальних практик змінює як внутрішню мотивацію, так і зовнішню поведінку. Конфлікти між традиційними цінностями та новими цифровими практиками створюють внутрішню напругу, що потребує постійної психологічної та соціальної адаптації.

Складність трансформації особистості в умовах алгоритмізації та віртуалізації полягає у постійному балансуванні між автономією та маніпуляцією алгоритмів, між реальним та віртуальним досвідом, між традиційними та новими цінностями. Ця динамічна взаємодія породжує складну, багатовимірну, часто суперечливу природу сучасної цифрової особистості.

Висновки. Трансформація сучасної людини відбувається одночасно на когнітивному, емоційному, соціальному та ціннісному рівнях. Алгоритмізація та віртуалізація взаємодіють із традиційними механізмами формування особистості, створюючи нові способи сприйняття світу, оцінки інформації та прийняття рішень. Це робить процес розвитку особистості складним, динамічним і непередбачуваним. Алгоритми структуровано впливають на інформаційне середовище, пропонуючи «фільтровані» моделі поведінки та орієнтири. Особистість часто автоматично адаптується до цих сигналів, що створює напруження між індивідуальною автономією та алгоритмічною модифікацією вибору. Внаслідок цього виникає потреба у розвитку критичного мислення та цифрової грамотності як механізмів захисту автономії. Перенесення соціальних практик у віртуальні простори формує паралельні «реальні» та «цифрові» ідентичності. Особистість змушена балансувати між цими рівнями існування, що впливає на формування соціальних зв'язків, емпатії, самооцінки та почуття відповідальності. Подвійність досвіду створює потенційну фрагментацію ціннісних орієнтацій. Вплив цифрових платформ стимулює розвиток нових цінностей: швидкість прийняття рішень, адаптивність, технологічна компетентність. Водночас традиційні моральні та етичні норми зазнають трансформації, виникає необхідність переосмислення понять відповідальності, приватності, довіри та взаємодопомоги. Трансформація особистості є суперечливою: з одного боку, цифрове середовище відкриває нові можливості для

самореалізації, освіти та соціальної взаємодії; з іншого – підвищує ризики маніпуляції, психологічного перенавантаження та ізоляції. Цей процес є динамічним і потребує постійної адаптації. Складність сучасної трансформації перед-

бачає активне формування компетентностей, які дозволяють особистості усвідомлено взаємодіяти з алгоритмами та віртуальними просторами. Без цього ризик втрати самостійності, ціннісної стабільності та внутрішньої гармонії зростає.

Список використаних джерел

- Habermas, J. (1984). *The Theory of Communicative Action*. Vol. 1: Reason and the Rationalization of Society. Boston: Beacon Press.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society, and Culture* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
- Castells, M. (2001). *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society*. Oxford University Press.
- Floridi, L. (2014). *The Fourth Revolution: How the Infosphere Is Reshaping Human Reality*. Oxford University Press.
- Postman, N. (1992). *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology*. Vintage Books.
- Borgmann, A. (1984). *Technology and the Character of Contemporary Life: A Philosophical Inquiry*. University of Chicago Press.
- Baudrillard, J. (1981). *Simulacres et Simulation*. Paris: Éditions Galilée.
- Shirky, C. (2011). *Cognitive Surplus: How Technology Makes Consumers into Collaborators*. Penguin Press.
- Greenfield, A. (2017). *Radical Technologies: The Design of Everyday Life*. Verso Books.
- Klein, H. F. (2018). *Information Communication Technology and Social Transformation: A Social and Historical Perspective*. Routledge/Taylor & Francis.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.
- Turkle, S. (2017). *Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age*. Penguin Press.
- Davis, E. (1998). *TechGnosis: Myth, Magic, and Mysticism in the Age of Information*. Harmony Books.
- Lanier, J. (2010). *You Are Not a Gadget: A Manifesto*. Knopf.
- Benkler, Y. (2006). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press.
- Rheingold, H. (2002). *Smart Mobs: The Next Social Revolution*. Perseus Publishing.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York: McGraw-Hill.
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: Bantam Books.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), Article 11. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- .Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1–20. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Inglehart, R., & Norris, P. (2003). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge University Press.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.
- Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being* (2nd ed.). Van Nostrand.

ANDRII, KRUPA – PhD candidate (Doctor of Philosophy),
Y. M. Potebnya Engineering Education and Scientific Institute,
Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: akrupa1512@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2746-6786>

INFLUENCE OF ICT ON WORLDVIEW AND VALUE TRANSFORMATIONS OF PERSONALITY IN THE AGE OF THE INFORMATION SOCIETY

Abstract

The relevance of research into the influence of information and communication technologies (ICT) on worldview and value transformations of the individual is due to the profound civilizational changes taking place in the conditions of the formation of the information and digital society. The aim of the article is a comprehensive philosophical understanding of the influence of information and communication technologies on worldview and value transformations of the individual in the conditions of the formation of the information society, as well as the identification of internal contradictions and risks of digital reality from the standpoint of the humanistic and axiological paradigm. It is substantiated that ICTs act not only as

technical means of transmitting information, but also as a socio-cultural environment that determines the ways of thinking, models of self-identification and the system of value orientations of the individual. The mechanisms of the influence of ICT on changing the cognitive, axiological and ethical structures of the individual have been identified; the influence of digital communications and network practices on the formation of value orientations, life meanings and models of self-identification of the individual. It is shown that digital platforms, network communications and algorithmic practices contribute to the formation of a fragmented worldview, reorientation to individualized and situational values, as well as the transformation of ethical norms and ideas about responsibility. The contradictory nature of digital freedom, autonomy and responsibility in the conditions of algorithmization of social processes and virtualization of communication is investigated. Value transformations of the individual in the conditions of ICT dominance are associated with a reorientation from traditional hierarchies of values to network, situational and individualized orientations. Values such as autonomy, self-expression, mobility, speed of access to resources and communications are gradually replacing collectivist and institutionally entrenched moral norms. At the same time, the significance of virtual recognition, symbolic capital (likes, reposts, ratings) is increasing, which affects the self-esteem and life strategies of the individual. The attention is focused on the ambivalent nature of the impact of ICT, which combines the expansion of opportunities for self-realization with the risks of loss of personal integrity and value instability. The conclusion is made about the need for philosophical understanding of digital reality in the context of the development of digital humanism and the formation of humanistic guidelines for the information society.

Key words: information and communication technologies, information society, worldview, values, value transformations of the individual, digital platforms, network communications.

© The Authors(s) 2025

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 16.10.2025

Accepted date 10. 11.2025

Published date 17.12.2025

How to cite: Крупа, Андрій. Вплив ІКТ на світоглядні та ціннісні трансформації особистості у добу інформаційного суспільства. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025. 25(102). P. 76–85.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-25-102-08>